

Kantelu oikeuskanslerille

Kantelija: Jouni Luukkainen

puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun vapaa-ajattelijat ry

Castréninkatu 10 C 53, 00530 HELSINKI

p. (09) 7534 703, (09) 191 51443, jouni.luukkainen@helsinki.fi

Viranomainen, jonka menettelyä arvostelen: Sisäasiainministeriö.

Toimenpide, jota pidän virheellisenä: Sisäasiainministeriön poliisiosasto on valtioneuvoston määräyksestä järjestänyt Aasian luonnononnettomuuden suomalaisien uhrien ruumiiden vastaanoton. Ministeriön tiedotteissa puhutaan [Helsingin–Vantaan lentoaseman VIP President] -terminaalin sisällä omaisille järjestettävästä ekumeenisesta muistohetkestä. Mielestäni kuitenkin uskonnottoman vainajan tapauksessa tällainen uskonnollinen tilaisuus on virheellinen.

Asian kuvaus: Uskonottomalla vainajalla tarkoitan vainajaa, joka ei kuulunut mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan ja joka ei myöskään ollut millään selvällä tavalla, mieluiten kirjallisesti, toivonut kuoltuaan saavansa jonkin tietyn uskonnollisen yhdyskunnan mukaisen hautauksen, sikäli kuin se tuolle yhdyskunnalle sopisi. Mielestäni tällaisen ihmisen on ensisijaisesti katsottava halunneen olla uskontojen ulkopuolella myöskin kuoltuaan.

Siksi uutiset ja tiedotteet (**Liitteet 1 ja 2**) noista vastaanottotilaisuuksista ovat aina pahoittaneet mieleni. Sillä kuinka on otettu huomioon uskonnottomat vainajat? Ei uskonnoton halua itselleen eri uskontojen, tai tässä tapauksessa tarkemmin kai kristinuskon eri haarojen, edustajien niin fyysistä kuin sanallista läsnäoloa, vaan heidän kaikkien poissaoloaan. Onnettomuuden luonteen tähden hyvinkin usea voisi kuvitella itse olevansa tsunamin kuolonuhri. Sikäli vastaanottotilaisuuksien luonne myös koskettaa useita. Kuitenkin ministeriön tiedotteet ovat aina olleet saman kaavan mukaisia, ilman vihjettäkään varautumisesta uskonnottomien vainajien tapaukseen, joten yleisön on pääteltävä, että ministeriö ei olekaan sellaiseen erityisesti varautunut. Yleisö ei voi tietää, keiden ruumiit kulloinkin saapuvat, ja silloinhan se voi joka kerta ajatella kyseessä olevan juuri uskonnottomien vainajien, vaikka niin ei tietysti useimmiten olekaan. Uskonottomia vainajia ei ehkä ole yhtäkään, mutta sitäkin yleisö ei voi tietää. Toisaalta sitä ei voi etukäteen loppuun asti tietää sisäministeriökään, vaan sen olisi tullut, jos se olisi asiaa lainkaan ajatellut, laatia ohjeet uskonnottomien vainajien tapauksesta jo ennen kuin yhtäkään vainajaa oli kotiutettu. Silloin ministeriön olisi myös ollut otettava väestökisteritiedoista selvää kunkin saapuvan, jo alustavasti tunnistetun vainajan uskonnollisesta asemasta.

Itse tartuin asiaan 14.2.2005. Valitettavasti kiireeni olivat siirtäneet aikomustani tuohon asti. Lähetin sähköpostitse kyselyn sisäministeriön ohjeista ja menettelystä

uskonnottomien vainajien tapauksessa sisäministeriön viestintäjohtajalle Kaija Uusi-sillalle, joka ohjasi kyselyni poliisiylitarkastaja Martti Kunnasvuorelle (**Liite 3**). Soitin Kunnasvuorelle 17.2.2005 ja 1.3.2005; viestini oli huomattu ja kannanotto siihen oli valmisteilla. Sisäministeriön poliisiosaston 2.3.2005 päivätty vastaus (**Liite 4**) saapuikin sitten 8.3.2005.

Vastauksen mukaan valtiolta halusi kunnioittaa onnettomuudessa menehtyneitä sekä osaltaan osoittaa myötätuntoaan läheisensä menettäneille järjestämällä kaikille kotiin palautettaville vainajille *vakaumuksesta riippumatta* samanlaisen kohtelun. Paljastui siis se pelkäämäni seikka, että vainajien vakaumuksesta ei ohjeissa todellakaan piitattu.

Vastauksen mukaan lähtökohtana vainajien käsittelyssä niin lähtö- kuin koti-maassa on, että kaikissa suoritettavissa toimissa huolehditaan vainajien ihmisarvosta ja kunnioittavasta tavasta saattaa heidät kotimaahan. Mutta uskonnottoman vainajan tapauksessa tällainen olisi vaatinut uskonnollisen seremonian poisjättämisen.

Vastauksen mukaan toisena keskeisenä periaatteena on, että kaikkien vainajien vastaanoton juhlallisuuksien osalta noudatetaan samaa mallia. Tällöin kylläkin olisi uskonnollisista, tarkemmin sanoen ekumeenisista (kristillisistä?) muistotilaisuuksista ollut luovuttava kokonaan. Oma viestini ei siis myöskään ollut johtanut ohjeiden muuttamiseen.

Saamassani vastauksessa mainitaan edelleen kolmantena periaatteena olevan, että omaisilla on mahdollisuus olla mukana vastaanottoseremonioissa. Tähän liittyen vastauksessa kerrotaan, että seremonian aikana viranomaisten edeltä käsin lentotermiinaalissa suunnittelemat toimet muokkaantuvat kuitenkin omaisten toiveiden mukaisesti, ja mm. mikäli omaiset haluavat, heidät ohjataan ekumeenisen hetken ajaksi lentotermiinaalin muihin tiloihin. Tätä tietoa ei ole ollut julkisuudessa, mutta tietystikin omaisilla on oltava vaivaton mahdollisuus olla osallistumatta tuollaiseen uskonnolliseen tilaisuuteen.

Mutta jos kerran omaiset pyynnöstään ohjataan ekumeenisen hetken ajaksi toisaalle, niin eikä ekumeeninen muistotilaisuus silloin järjestetäkin *vainajalle*? Kuitenkin vastauksen mukaan sisäministeriö korostaa, että lentoaseman ekumeeninen muistohetki on järjestetty *omaisia varten*, kuten ministeriön tiedotteessa (ilmeisesti Liite 1) ja sen pohjalta laadituissa uutisissa (ilmeisesti kuten Liite 2) onkin mainittu. Jos ekumeeninen muistohetki todellakin järjestetään omaisia varten, jotka sitten tahtovat olla siitä poissa, eikö koko ekumeeninen muistohetki olisi silloin peruutettava?

Näyttää kuitenkin siltä, että ekumeeninen muistohetki järjestetään siis vainajaa varten. Ellei sitten tuota ekumeenista yhteisöä varten, joka haluaa käyttää valtiovallan kutsua hyväkseen ja järjestää uskonnollisen seremonian vainajalle. Tämä ei kuitenkaan olisi paikallaan uskonnottoman vainajan tapauksessa. Uskontoisesta vainajasta uskonnollisen seremonian kohteena taas ei tietysti ole muuta vastaanotettavaa kuin, että tässä yhteydessä se kertoo valtiovallan luopuneen eri katsomusten tasa-arvoisesta kohtelusta, mitä pidän perustuslain vastaisena.

Myönnän, että tiedotteita ja uutisia tarkemmin lukemalla saa sen oikean käsi-

tyksen, jonka saamani vastauskin kertoo, että vainajia ei tuoda sisälle, jossa muistotilaisuus toimitetaan.

Vastaus päättyy väitteeseen, että kyseessä ei ole vainajien siunaustilaisuus, vaan omaisia varten tarjottu mahdollisuus surun ja menetyksen kohtaamiseen. Mutta se käsitys itselläni on ollut, ja tämä käsitykseni on nyt vain entisestään vahvistunut, että ekumeenisessa muistohetkessä ei ole kysymys vainajan ohittavasta vainajan mahdollisten uskovien (kristittyjen) omaisten lohduttamisesta yksin heihin keskittyen, mikä muuten vainajan siunaamisen sijasta olisi aina aivan käypä sen vastine uskonnottoman vainajan tapauksessa, vaan siinä on todellakin kysymys jonkinlaisesta uskonnollisesta toimituksesta itse ulkona kuljetuksen jatkamista odottavalle vainajalle. Ekumeeninen yhteisö haluaa silloin siis korostaa asemaansa jopa uskonnotonta vainajaa tämän katsomuksen vastaisesti hyväksikäyttämällä.

Miksi kuvaamani toiminta on mielestäni virheellistä? Uskonottoman vainajan ottaminen ekumeenisen muistotilaisuuden kohteeksi on mielestäni vastoin hautaustoimilain säännöstä, että vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Koen tällöin myöskin hautaamatonta ruumista käsiteltävän pahennusta herättävällä tavalla eli siis syyllistyttävän rikoslain tuomitsemaan hautarauhan rikkomiseen. Edelleen tunnen, että tilaisuus loukkaa sitä vainajan katsomuksen ensisijaisuuden periaatetta vastaan, joka sisältyy hautaustoimilain säännökseen, että vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia. Tämä säännös on asiaankuuluva tässä yhteydessä, sillä eihän yleensä vainajille pidetä muistotilaisuuksia ennen hautajaisia, joten kun nyt pidetään, niitä on tarkasteltava myös tämän säännöksen valossa.

Toivon oikeuskanslerin tekävän seuraavaa: Toivon oikeuskanslerin selvittävän, rikkooko sisäministeriön päättämä käytäntö ekumeenisista muistotilaisuuksista mainitsemiani hautaustoimilain keskeisiä säännöksiä vastaan. Toivon oikeuskanslerin myös ottavan selvää, onko vastaanotettujen vainajien joukossa ollut uskonnottomia, ja tällaisten tapausten osalta harkitsevan syytteen nostamista hautarauhan rikkomisesta sekä sisäministeriön että ekumeenisen yhteisön asianomaisia ihmisiä vastaan yllä esittämälläni perusteella.

dosentti Jouni Luukkainen

Liitteet:

1. Sisäministeriön tiedote 8.1.2005 ensimmäisen Aasian luonnononnettomuuden suomalaisuhrin kotiuttamisesta
2. Sisäministeriön tiedote 13.2.2005 uusista kotiuttamisista
3. Sähköpostiviestenvaihtoni sisäministeriön kanssa 14.2.2005
4. Sisäasiainministeriön poliisiosaston poliisitoimintayksikön vastaus 2.3.2005 minulle (SM-2005-759/So-0)